

CREATIVE COMMONS un OPEN SCIENCE faktu lapa

Šis informatīvais ceļvedis jautājumu un atbilžu veidā interesentiem sniedz ieskatu par atvērto zinātni un datu licencēšanu ar Creative Commons licenci.

Tas paredzēts kā palīgs pētniekiem, pasniedzējiem, bibliotekāriem, jebkuram, kas saskaras ar Creative Commons licences izmantošanu savā darbā.

Kas ir Atvērtā zinātne (Open Science)?

Atvērtā zinātne (Open Science) ir kustība, kas nodrošina neierobežotu zinātnisko pētījumu un datu pieejamību ikvienam zināšanu izplatīšanas un sabiedriskās atkalizmantojamības vārdā.

Kā iespējams licencēt savus datus Atvērtās zinātnes mērķiem?

Šādā gadījumā ieteicams izmantot [CC0 Public Domain Dedication](#) (bez autortiesību ierobežojumiem), kas ir atteikšanās no autortiesībām, bet var darboties arī kā [licence](#), ja atteikšanās nav iespējama.

CC nulles licence "Bez autortiesību ierobežojumiem"

Piemērojot CC0 saviem datiem, autors dod tiesības ikvienam brīvi izmantot tos pēc saviem ieskatiem, atsakoties no autortiesībām un blakustiesībām uz šiem datiem.

Tomēr ir daudzas situācijas, kad dati nav aizsargāti juridiski.

Šādi dati var ietvert faktus, vārdus, skaitļus - to, kas uzskatāms par "neoriģinālu" un par daļu no publiskā īpašuma, līdz ar to tie nav autortiesību aizsardzības objekti. Tāpat arī datubāze, kas ir strukturēts datu kopums, var tikt uzskatīta par "neoriģinālu" un tādējādi neattiecināma uz autortiesībām, kā arī citām aizsardzības formām (tādām kā [ES sui generis datubāzu tiesības](#) attiecībā uz neoriģinālajām datubāzēm).

Šādos gadījumos licences CC BY izmantošana var signalizēt lietotājam, ka autors uzstāj uz autortiesībām neoriģināliem datiem, neraugoties uz likumu un varbūt pretēji lietotāja patiesajiem nolūkiem.

Visbeidzot, ja autora dati ir publiski pieejami visā pasaulē, viņš var vienkārši un nepārprotami šajā materiālā darīt zināmu, ka datu atkalizmantošanai nav ierobežojumu un izmantot [Publiskā īpašuma zīmi](#) (*Public Domain Mark*).

Publiskā īpašuma zīmes logo

Šaubu gadījumā jāapsver, kāds lietojums būtu vispiemērotākais no zemāk redzamās tabulas:

	
<p>Datu "radošais noformējums" ir oriģināls, bet jebkādas autortiesības ir atceltas un saturs pieejams bez autortiesību ierobežojumiem.</p>	<p>Datu "radošais noformējums" nav oriģināls; autors to apliecina un nodod tos sabiedrības īpašumā.</p>

Autors vēlas, lai viņa datu kopu attiecina uz autoru, kad citi to izmanto. Vai šādā gadījumā viņam nepieciešams izvēlēties CC BY licenci?

Ieteicams izvairīties no CC BY licences izmantošanas sekojošu iemeslu dēļ.

Kaut arī attiecinājums ir zināma problēma, tomēr CC BY licence var ne tikai būt juridiski neizpildāma, ja to neaizsargā pamataautortiesības, bet arī var sniegt nepareizu priekšstatu. Labāks risinājums ir izmantot CC0 licenci un vienkārši [pieprasīt atsauci](#) (nevis prasīt attiecinājumu), un nodrošināt tādu datu kopas citēšanu, kas citiem viegli kopējama un ievietojama. Šādas prasības atbilst avotu citēšanai zinātniskajās normās.

No juridiskā viedokļa datu kopas, kuras nav autortiesību vai blakustiesību objekts (un attiecīgi ir publiskais īpašums), nevar būt autortiesību licences objekts. Tomēr vienošanās, kas pamatojas uz līgumtiesībām, var būt izpildāmas. Attiecīgi, kad nav radīti apstākļi autortiesībām vai blakustiesībām, tad tādas autortiesību licences kā CC BY licence nav realizējamas. Tomēr dažos gadījumos var pastāvēt tiesības (piem., iepriekšminētās *sui generis* datubāzu tiesības) un var tikt juridiski pieprasīta atļauja citiem izmantot Tavu datu kopu. Šīs tiesības ir domātas, lai aizsargātu veidotāja ieguldījumu, nevis oriģinalitāti.

Šādas datubāzu tiesības neietver attiecinājuma morālās tiesības. Līdz ar to, izmantojot CC BY licenci, autors lietotājiem liek saprast, ka ierobežo pieeju savai datu kopai, pārsniedzot likuma nodrošināto aizsardzību. To drīkst darīt, taču gadījumā, ja autora izvēle ir šāda, viņam pilnībā jāapzinās, ar ko tas ir saistīts.

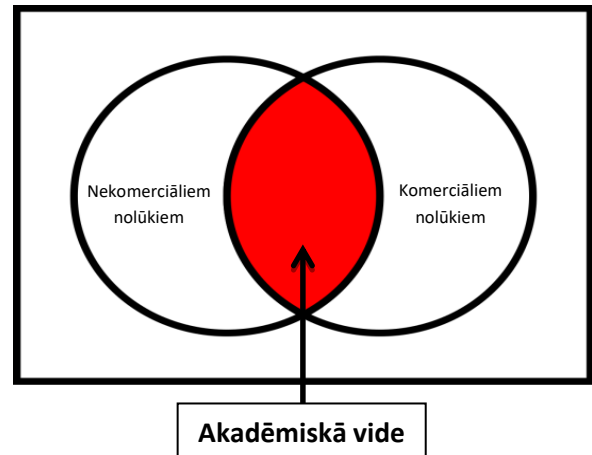
Autors ir neapmierināts ar to, ka citi izmanto viņa pētījumus komerciāliem mērķiem. Vai autora savai datu kopai būtu jāizmanto nekomerciālā licence?

Ieteicams izvairīties no nekomerciālās licences izmantošanas sekojošu iemeslu dēļ.

Juridiski ir sarežģīti novilkt līniju starp to, kas ir un kas nav "komerciāls"; tas nav tikai melns un balts, kā varētu domāt. Piemēram, publicējot datu kopu ar nekomerciālo licenci, autors nepārprotami liegtu iespēju organizācijai pārdot viņa datu kopu citiem peļņas nolūkos. Tomēr tas var arī liegt kādam izmantot autora datu kopu savos pētījumos, ja paredzēts ar laiku šos pētījumus publicēt. Tas ir tāpēc, ka lielākā daļa akadēmisko žurnālu ir komerciāli

uzņēmumi, kas iekasē zināmu maksu par piekļuvi savam saturam, tādēļ šāda lietošana varētu tikt uzskatīta par komerciālu. Līdz ar to, nekomerciālās licences izmantošana attur pētniekus no autora datu izmantošanas publicēšanai paredzētā darbā. Tas attiecīgi var ietekmēt autora datu kopas izplatīšanu, atpazīšanu un ietekmi.

Tas attēlots kopu diagrammā:

Jāņem vērā, ka pašreizējā "Atvērtās piekļuves" definīcija ar to saistītajās starptautiskajās deklarācijās norāda, ka ierobežojums atkārtotai izmantošanai nekomerciālām darbībām neatbilst "Atvērtajai piekļuvei" (skat. [Berlīnes deklarāciju](#), [Betesdas paziņojumu par atklātās piekļuves izdevējdarbību](#), [Budapeštas Atvērtās piekļuves iniciatīvu](#)). Lēmums jāpieņem autoram, tomēr labāka atvērtās zinātnes prakse ir izvairīties no datu kopas izmantošanas ierobežošanas tikai nekomerciālai lietošanai.

Autors ir neapmierināts ar to, ka viņam jāļauj izmantot savus pētījumus jebkuram un jebkādiem mērķiem. Vai viņš drīkst izmantot ND licenci (ar aizliegumu pārveidot un atvasināt) savai datu kopai?

Ieteicams izvairīties no ND licences izmantošanas sekojošu iemeslu dēļ.

Līdzīgi tam, kā nekomerciālā licence var ierobežot autora datu kopas saprātīgu atkārtotu izmantošanu, ND licencei var būt līdzvērtīga ietekme: tā var liegt kādam atkārtoti kombinēt un izmantot autora datus jauniem pētījumiem. Lai dati patiesi būtu atvērtā piekļuvē, ir jādod atļauja šiem nozīmīgajiem datu atkārtotas izmantošanas veidiem.

Kas notiek, ja savā darbā autors izmanto materiālu, kam ir licence BY SA (ar tiem pašiem noteikumiem)? Vai tas nozīmē, ka autoram savs darbs jāpadara pieejams ar tādu pašu licenci?

Tā nav obligāta prasība, tomēr rīcība ir atkarīga no tā, kā autors izmanto ar šo licenci licencētu saturu.

CC licence [Ar tiem pašiem nosacījumiem](#) (BY SA) attiecas tikai uz autora izmantoto saturu, kas bijis licencēts ar BY SA. Netiek prasīts, lai autors darītu savu darbu pieejamu ar BY SA licenci, ja vien nav sakombinējis neatkarīgus darbus vienā jaunā darbā (pazīstams kā "atvasinājums").

Izmantojot SA saturu savā darbā, noteikti jā saglabā informāciju par SA licenci attiecībā uz izmantoto saturu. To var izdarīt, ievieojot informāciju par SA licenci līdzās šim saturam savā darbā un apzīmējot to ar SA pie pārējiem satura ierobežojumiem savu tiesību paziņojumā.

Piemēram, ja autors iekļauj savā pētījumā datu kopu ar CC BY SA licenci, nav nepieciešams licencēt visu darbu kopumā ar CC BY SA licenci, taču datu kopai, kurai bija šī licence, tā ir jā saglabā. Tomēr, ja tiek radīta jauna datu kopa, kombinējot divas pastāvošas datu kopas, no kurām viena ir autora, un otra ir licencēta ar CC BY SA licenci, jauno atvasināto darbu nepieciešams licencēt ar CC BY SA licenci.

Ilustrācijā attēlota informācija dažādo licenču pārļūkošanai un tiesību piešķiršanai:

Pētnieciskais darbs
Vārds Uzvārds, ©2018

Piederības un autortiesību informācija

Dati, CC BY-SA

Atsauce uz datiem un CC licence

x	y
1	3
2	4
3	5
4	6
5	7
6	8
7	9
8	8
9	7
10	6
11	5
12	4

Cik būtiski ir izmantot CC0 licences atvērtās zinātnes datu kopām?

Jāatceras, ka dati ir atvērti tikai tad, ja ikviens var tos brīvi lietot, atkārtoti izmantot un izplatīt tos. Tas nozīmē, ka tiem jābūt pieejamiem gan komerciāliem, gan nekomerciāliem mērķiem ar nediskriminējošiem nosacījumiem, lai tos varētu modificēt.

Kad dati ir padarīti pieejami visiem atkārtotai izmantošanai, citi var radīt jaunas zināšanas, tos kombinējot. Rezultātā atvērtā datu kopa bagātinās un izplata zināšanas tālāk. Tādējādi CC0 licences ir ideālas atvērtajai zinātnei, jo gan aizsargā, gan veicina datu neierobežotu apriti. Svarīgi atcerēties: slikta zinātne ir neatsaukties uz izmantoto datu kopu. Lai palīdzētu citiem atsaukties uz saviem datiem, [iāietver atsauci](#), ko citi var kopēt un ievietot, lai atbilstoši novērtētu darbu.

Piemēram, šis materiāls ir sagatavots uz zemāk norādītā darba bāzes, ar šādu atsauci:

'Fact Sheet on Creative Commons and Open Science', Creative Commons UK, DOI: 10.5281/zenodo.840652, CC BY 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Ja tomēr informācija šajā materiālā nepārļiecina neizmantojot CC BY licences, autoram obligāti nepieciešams nodrošināt citēšanu savai datu kopai, lai citiem ir viegli atsaukties uz viņa darbu.

"Creative Commons un Atvērtās zinātnes fakto lapa", Nacionālais atvērtās piekļuves dienests, CC BY 4.0, <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Nacionālais atvērtās piekļuves dienests, 2018.

Atsauces un citas noderīgas saites

- » 'About the Licenses', Creative Commons, <https://creativecommons.org/licenses/>, CC BY 4.0
- » 'Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Science and Humanities', Open Access Max-Planck-Gesellschaft, 22 October 2003, <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration>
- » 'Best practices for attribution', Creative Commons, https://wiki.creativecommons.org/wiki/Best_practices_for_attribution, CC BY 4.0
- » 'Bethesda Statement on Open Access Publishing', Scientists and Scientific Societies Working Group, 20 June 2003, <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/bethesda.htm>
- » 'Budapest Open Access Initiative Declaration', Budapest Open Access Initiative, 14 February 2002, <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/> CC BY 3.0
- » CC0 1.0 Universal Public Domain Dedication, Creative Commons, <https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/legalcode>
- » 'CC Factsheet', Creative Commons, https://wiki.creativecommons.org/wiki/CC_Factsheet, CC BY 4.0
- » Definition of Budapest compliant open access, Open Access Working Group, <https://access.okfn.org/definition/2/>, CC BY 3.0
- » 'Europeana Publication Policy v1.0: A guide for aggregators and data providers on metadata and content requirements', Europeana, 20 November 2014, https://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Aggregation/Europeana%20-%20Publication%20Policy.pdf, CC BY-SA
- » 'Frequently Asked Questions', Creative Commons, <https://creativecommons.org/faq/>, CC BY
- » 'Global Open Access Portal', United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/portals-and-platforms/goap/open-science-movement/>
- » 'How to Cite Datasets and Link to Publications', Alex Ball & Monica Duke, DDC How-to Guides, Edinburgh: Digital Curation Centre, 2015, <http://www.dcc.ac.uk/resources/how-guides/cite-datasets>
- » 'How to License Research Data', Alex Ball, DCC How-to Guides, Edinburgh: Digital Curation Centre, 2014, <http://www.dcc.ac.uk/resources/how-guides/license-research-data>
- » 'Licensing Open Data: A Practical Guide', Naomi Korn and Prof Charles Oppenheim, June 2011 version 2.0, http://discovery.ac.uk/files/pdf/Licensing_Open_Data_A_Practical_Guide.pdf, CC BY-NC-SA
- » 'The Problem of the Yellow Milkmaid: A Business Model Perspective on Open Metadata', Harry Verwayen, Martijn Arnoldus and Peter B. Kaufman, November 2011, https://pro.europeana.eu/files/Europeana_Professional/Publications/Whitepaper_2-The_Yellow_Milkmaid.pdf, CC BY-SA
- » 'Promoting your articles to increase your digital identity and research impact', Jon Tennant, March 2017, <http://blog.scienceopen.com/2017/03/promoting-your-articles-to-increase-your-digital-identity-and-research-impact/>
- » 'Public Domain Mark', Creative Commons, <https://creativecommons.org/choose/mark/>, CC BY
- » 'Safe to be Open: Study on the Protection of Research Data and Recommendations for Access and Usage', Nil Dietr, Lucie Guibault, Thomas Margoni, Krzysztof Siewicz, Gerald Spindler, Andreas Wiebe, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2391280